

УДОСКОНАЛЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У відповідності до Державної національної програми "Освіта ("Україна XXI століття") виникає більш широка потреба в удосконаленні процесу підвищення кваліфікації фахівців з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, художньої культури, етики, естетики, прикладної творчості, професійна діяльність яких спрямована на виконання завдань художньо-естетичного виховання підростаючого покоління. Вихідні концептуальні положення змісту та організації вдосконалення процесу професійного рівня та компетенції вчителя ґрунтуються на основних засадах цільової комплексної програми "Вчитель", національної концепції "Художньо-естетичне виховання", "Державного стандарту педагогічної освіти", "Державного стандарту загальної середньої освіти. Художня культура" та інших державних нормативних документах.

У сучасних умовах розвитку освіти і вимог до її рівня, у зв'язку зі зміною системи художнього навчання дітей у нашій державі, переходом до нових програм з образотворчого мистецтва, з'явилася потреба значно поновити зміст і концептуальні основи викладання образотворчого мистецтва на курсах удосконалення кваліфікації вчителів. Специфіка сучасного наукового осмислення визначеної проблеми потребує розгляду нових наукових параметрів багаторівневої структури керівництва педагогічним процесом у системі закладів удосконалення підготовки фахівців з художньо-педагогічною кваліфікацією.

Таким чином, курси підвищення кваліфікації інститутів удосконалення підготовки вчителів покликані забезпечувати процес підготовки фахівців за вимогами нових освітніх засад і умов сучасної освітньої діяльності шкіл різних типів. Нормативні документи потребують від сучасного вчителя на високому рівні здійснювати методичну та творчу роботу в галузі освіти, й засвідчувати своєю діяльністю високий професійний рівень знань з питань художньої педагогіки та психології творчості дітей і практичних вмінь в навчанні учнів шкіл та навчальних закладів різних типів за освітніми програмами (початкова школа, загальна, повна школа, ліцеї, гімназії), професійно здійснювати свої функції в позашкільних виховних закладах (гуртки, студії, центри естетичного виховання, дитячі станції як осередок художньої творчості дітей).

Аналіз питань проблеми показує, що важливим аспектом підвищення професіоналізму вчителів образотворчого мистецтва є завдання втілення концептуальних підходів та сучасних методів художнього навчання і естетичного виховання школярів у програми курсів підвищення кваліфікації в галузі мистецької освіти на наукових засадах [3]. Звідси виникає актуальне педагогічне завдання - змінити сутність парадигм керівництва процесом удосконалення художньо-педагогічної підготовки вчителя образотворчого мистецтва в закладах підвищення кваліфікації вчителів. Такий підхід окреслив завдання сучасного розгляду сутності нової моделі формування творчого фахівця. Модель з її змістовими складовими має базуватися на сучасних тенденціях розвитку мистецької освіти, національної культури, духовності.

Використовуючи сучасні наукові дослідження і новоінноваційні практичні досягнення, а також результати проведеного дослідження ми визначили основні педагогічні компоненти компетенції професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва, якими повинен володіти фахівець, а саме - володіти здатністю застосовувати їх у практичній шкільній роботі. Такими складовими є перш за все комунікативно-навчальна, гностична, конструктивно-плануюча, організаторська, освітня, виховна, розвиваюча, творча функції, які виступають як завдання для розгляду оптимального змісту механізмів і технологій педагогічного керівництва процесом підвищення кваліфікації вчителів, і як результат, удосконалення якісного рівня їхньої художньо-педагогічної компетенції [1; 2]. Вирішення завдань комплексу визначених компонентів забезпечується розробленими нами змістовими модулями.

Визначені професійні функції вчителя детермінують зміст педагогічного керівництва процесом сучасної художньо-педагогічної підготовки вчителів до виконання завдань професійної діяльності. Складові процесу педагогічного керівництва, як показує аналіз результатів роботи з курсантами, змістовно оформлюють нові парадигми змісту освітніх модулів художньо-педагогічного удосконалення професійної компетенції вчителів на курсах підвищення кваліфікації, надають можливість сформувати ціннісні орієнтації в художній педагогіці, методиці художнього навчання, а також соціальну спрямованість. здатність до вирішення завдань художньо-естетичного виховання підростаючого покоління, і як результат, ефективно організувати і здійснювати процес мистецької освіти в системі навчальних загальноосвітніх закладах різного типу.

Побудова процесу підвищення якісного рівня кваліфікації вчителів на заняттях з образотворчого мистецтва в Одеському обласному інституті вдосконалення кваліфікації вчителів здійснюється на основі його ефективної інтенсифікації за складовими компетентності, а саме за такими напрямками – спеціальна, методологічна, психолого-педагогічна, художньо-методична компетентність. Зміст основних складових компетентності вчителя передбачає продуктивну діяльність курсантів від характеру активного сприйняття лекційного матеріалу до практичної творчо-методичної активності. У формуванні останньої значне місце приділяється удосконаленню професійних потреб і мотивів творчо-методичної діяльності при використанні методу наочно-навчання основ образотворчого мистецтва.

Лекційна форма занять з образотворчого мистецтва за змістом має гностично-культурознавчий характер, що дозволяє більш активно включати аудиторію слухачів курсів в творчо-методичну діяльність. Особлива увага на курсах приділяється практичній підготовці відповідно змісту шкільної програми "Образотворче мистецтво" з навчальних завдань "художні техніки, способи та прийоми зображення різними матеріалами". Удосконалення творчо-методичного потенціалу вчителів протікає в умовах професійного тренінгу в художній діяльності, спрямованої на підвищення рівня якості методичного уміння в наочно-інформаційному поясненні основних закономірностей образотворчої грамоти засобами різноманітних художніх технік за короткий термін часу. Наочно-інформаційний показ виконання програмних завдань в художніх техніках, як засвідчують результати анкетних даних, стає мотивацією до самостійної творчої діяльності учнів.

Тому на курсах значна частина часу на заняттях приділяється проведенню майстер-класу за визначною тематикою заняття, як педагогом, так і слухачами. Як свідчить вихідне анкетування слухачів курсів, методичний тренінг в наочному навчанні є найбільш ефективним методом доведення змісту програмного матеріалу до школярів у педагогічній практиці вчителя.

Важливою умовою ефективності процесу вдосконалення професійного уміння і навичок в наочно-інформаційному поясненні змісту основ образотворчого мистецтва за програмним матеріалом є завдання розширення творчих умінь дослідної роботи з методики художнього навчання школярів. Науково-методична робота слухачів курсів при Одеському обласному інституті удосконалення вчителів віддзеркалюється в курсових роботах творчих авторських проектах, в яких розкриваються теоретичні і практичні аспекти педагогічного керівництва процесом художнього навчання та естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва. В основу змісту авторських проектів покладено різні методичні технології - пізнавально-репродуктивні, продуктивні, інтегровані, модульно-розвиваючі, проектні, інтерактивні, сугестивні тощо. Означені методичні технології розкривають теоретичні основи, стратегію і методи творчо-методичної діяльності вчителя-практика в процесі художнього навчання.

Зазначимо, удосконалення професійної кваліфікації фахівців до художньо-методичної діяльності здійснюється насамперед через пізнання закономірностей функціонування культурних цінностей, створених у процесі розвитку художньої діяльності людини-митця, через пізнання досвіду, її засобів образотворчої діяльності та оволодіння значним масивом результатів її діяльності.

Стосовно до проблем сучасної художньо-методичної перепідготовки вчителів, процес удосконалення професійної компетенції ми розглядаємо як форму фахової орієнтації особистості в системі художніх, професійно значущих знань, націлених на практичну реалізацію педагогічній практиці. Зміст художньо-педагогічної підготовки вчителів образотворчого мистецтва також розглядає загальні відомості культурно-історичного процесу, духовні цінності та пріоритети освіти на демократичних засадах, шляхи національного розвитку культурно-освітніх надбань українського народу, його провідних діячів науки, культури, мистецтва тієї чи іншої епохи.

При реалізації змісту програми "Образотворче мистецтво з методикою художнього навчання" на курсах використовуються дидактичні принципи, за допомогою яких здійснюється процес удосконалення професійної підготовки вчителів. Базисними принципами навчання в системі художньо-педагогічної освіти, що визначають технологію реалізації змісту вдосконалення методичної компетенції фахівців є принципи, які мають витоки із закономірностей системно-структурного професійно-діяльнісного підходу до навчального процесу, як об'єкта педагогічного керівництва, а саме від рівня оволодіння способами художньо-аналітичного та образного пізнання дійсності, від уміння висувати припущення, від аналітичного мислення (аналіз ситуації історії, досвіду), від усвідомлення й оцінки своєї професійної діяльності. Концептуальна ідея такого підходу зумовлюється положенням про те, що будь-який професіоналізм неможливий без ремесла, яке забезпечує свободу у вираженні творчого задуму (художнього, методичного, педагогічного).

Структура змісту процесу удосконалення художньо-педагогічної компетенції до методичного керівництва художньою діяльністю учнів передбачає розгляд педагогічних знань, націлених на удосконалення системи умінь професійної діяльності, а саме: методично викладати, пояснювати програмний матеріал і наочно розкривати його зміст за темами освітньої програми; методично вирішувати навчальні проблеми за темами програм загальноосвітньої школи у відповідності до державних вимог стандарту; методично забезпечувати процес навчання основ образотворчої грамоти та вирішувати питання, що пов'язані з навчальними проблемами зображення з натури, по пам'яті, за уявою, а також з малюванням тематичної композиції та ілюструванням літературних творів, з об'ємним зображенням та навчальними проблемами в декоративно-прикладній діяльності тощо; методично розкривати основні питання змісту програмного матеріалу за темами, пояснювати процес зображення будь-яким художнім матеріалом; виховувати в молоді активне естетичне відношення до творів образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, до дійсності, явищ художньої культури та національних народних традицій. Також розвивати емоційне ставлення до прекрасного в житті, формувати в них інтерес і потребу до художньої творчості; розвивати креативність образотворчої діяльності, розумові здібності учнів, їх предметне і понятійно-образне мислення та їхнє вміння порівнювати, відзначати спільне і відмінне в предметах та явищах на основі пошуку далеких та близьких аналогій, здійснювати самостійні висновки; розвивати художнє, візуальне мислення, зорове уявлення простору, комбінаторні здібності пізнання; удосконалювати сенсорні уміння й навички учнів з метою розвитку функціональних можливостей органів почуття та підвищення їх загальної почуттєвості на основі диференційованого аналізу об'єктів та явищ дійсності; розвивати зоровий апарат, тактильні та кінестезійні відчуття форм, простору, відчуття єдності зображувальних та виразних засобів вирішення образу в будь-яких видах пластичних мистецтв; методично забезпечувати розвиток творчих здібностей учнів, потреби самостійно здобувати, розширяти та поглиблювати знання й удосконалювати практичні уміння та навички в процесі образотворчої діяльності; методично забезпечувати процес формування практичних навичок виразного зображення різними матеріалами й знаряддями, уміння використовувати особливості образотворчої мови, відповідно до можливостей будь-якої художньої техніки зображення чи створення виробів [3,4].

Досвід колективу в цьому напрямку має достатній масив доробок з проблем перепідготовки вчителів образотворчого мистецтва, тобто удосконалення їхньої професійної компетентності, кваліфікації. На їх основі здійснюється експертний аналіз, котрий проводиться кожний раз після закінчення курсів удосконалення професійної кваліфікації вчителів, а отримані результати стають матеріалом для оперативної комплексної систематизації змісту програм, перш за все дидактичного циклу психолого-педагогічних, методичних та художніх дисциплін в їхньому міжпредметному зв'язку для наукової організації процесу професійного вдосконалення вчителів образотворчого мистецтва, підвищення якості викладання професійно-орієнтованих дисциплін. Такий підхід дає можливість посилити психолого-педагогічну, методичну та художню підготовку майбутніх учителів для виконання завдань художньої освіти та естетичного виховання підростаючого покоління.

Суттєвим/ резервом інтенсифікації системи підвищення кваліфікації фахівців є синергетичність співпраці викладачів і слухачів курсів, що є одним із шляхів активізації творчо-методичного удосконалення і підвищення рівня професійної компетенції вчителя в галузі образотворчого мистецтва і в цілому художньої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт загальної середньої освіти. Художня культура // Мистецтво та освіта. – К., 1997. – №3. – С. 2-10.
2. Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти. Додаток до Наказу Міносвіти № 285 від 31 липня 1998 р.
3. Мистецька школа в системі національної освіти України: навчально-методичний посібник. – Львів, 1999.
4. Образотворче мистецтво. 1-4, 5-7 кл. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів України. – Тернопіль, 2001.

Подано до редакції 23.09.09

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються проблеми та досвід удосконалення професійної компетентності вчителя до художнього навчання школярів на заняттях з дисципліни "Образотворче мистецтво" в Одеському регіоні.

Г.В. Резниченко

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются проблемы и опыт совершенствования профессиональной компетентности учителя к художественному обучению школьников на занятиях с дисциплины "Изобразительное искусство" в Одесском регионе.

G.V. Reznichenko

IMPROVING ARTISTIC TRAINING OF FINE ARTS TEACHERS

SUMMARY

The article analyzes some issues and experience of improving teacher's professional competence in artistic education of pupils at Fine Arts lessons in Odessa region.
